

Kriminologiska institutionen

Isolering på häkte – ett rättsäkerhetsproblem?

C -uppsats i kriminologi
Vårterminen 2012
Anna Bergström

FÖRORD

Ett stort tack till Johan och Martin som gjort sitt allra yttersta för att försöka få mig att förstå hur en uppsats ska se ut.

Tack även till min mamma som försökt förstå vad jag skrivit.

Sist och inte minst vill jag tacka alla intervjupersoner. Inte minst de intervjupersoner som suttit häktade med restriktioner som fått mig att byta perspektiv; från att tycka eller tro att isoleringen är en del av systemet och inte är ett rättssäkerhetsproblem, till att se att den demokratiska processen, som rättsväsendet utgör, bör diskutera andra alternativ till isolering eftersom det utgör ett rättssäkerhetsproblem.

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att få mer kunskap om hur häktade med restriktioner upplever sin situation. Utifrån detta ville jag sedan diskutera om restriktioner kan vara ett rättssäkerhetsproblem. Jag byggde min undersökning på intervjuer med personer som suttit häktade med restriktioner. I deras fall rörde det sig om en tid av två till tretton månader. Metoden jag använde var kvalitativa intervjuer, vilket jag ansåg vara den bästa metoden för att få så många synpunkter som möjligt och få en så sann bild som möjligt. Dessutom har jag intervjuat präster kopplade till NAV, (nämnden för andlig vård), som besöker häkten för samtal med intagna. Detta för att belysa de intagnas situation ur ett annat perspektiv och för att eventuellt kunna förstärka de häktades berättelser.

Vid intervjuerna berättade de före detta intagna öppet om hur de upplevde sin tid av isolering med restriktioner. De beskrev den som en påfrestande tid, både psykiskt och fysiskt. För att klara den skaffade man sig olika strategier, man t ex delade in dagen i smådelar för olika små rutiner. Flera av intervjupersonerna framförde tankar om att isolering används av polisen, i ett medvetet syfte, för att få den intagne att berätta allt han vet. De menade, att efter att ha suttit isolerad en längre tid, har man ett så starkt behov av att få prata att man, när tillfälle ges att göra det, säger mer än vad man egentligen vill.

När det gällde förhållandet till personalen upplevde de före detta häktade ett motsatsförhållande. I stort sett kände de inget stöd från personalen, men man hade heller inte några direkta klagomål mot dem. NAV berättade ur sitt perspektiv hur de uppfattade de häktades situation. De ansåg att den häktade ska betraktas som att denne befinner sig i en krissituation. Denna situation upplevdes som att den kom sig av brottsmisstanken. Perspektiven för de två intervjugrupperna är naturligtvis olika. Det var också en anledning för mig att intervjua olika grupper, en grupp av personer som faktiskt suttit häktade med restriktioner, men också en grupp personer som eventuellt kan se de häktades situation mer utifrån. Genom denna studie har jag fått mig bekräftat det som även i tidigare forskning, studier och experiment frågats om, nämligen att isoleringen kan utgöra ett rättssäkerhetsproblem.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.2 Syfte.....	6
1.3 Disposition.....	6
2. Häktad med restriktioner.....	7
3. Tidigare forskning.....	8
3.1 Goffman och totala institutioner.....	11
4. Metod.....	14
4.1 Urval.....	15
4.2 Genomförande.....	16
4.3 Validitet och reliabilitet.....	18
4.4 Hermeneutik.....	19
4.5 Etik.....	20
4.6 Definitioner.....	21
6. Resultat.....	22
6.1 Intervjuer med representanter för NAV.....	22
6.2 Intervjuer med dem som suttit häktade med restriktioner.....	24
7. Analys.....	27
8. Diskussion.....	31
9. Framtida forskning.....	32

1. INLEDNING

Sverige har vid ett flertal tillfällen kritiserats av European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (kommer härnäst att förkortas CPT), som har till uppgift att övervaka att EU:s medlemsstater följer den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Kritik har även kommit från UN Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (SPT). Det vi främst kritiserats för är förhållandena på våra svenska häkten och gäller då vår tillämpning av restriktioner. Det man menar är att restriktionerna kan utgöra omänsklig och förnedrande behandling. Denna kritik har framförts vid ett flertal tillfällen. Detta har gjorts vid besök vid svenska häkten och fängelse (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>). Totalt har CPT gjort sex besök i Sverige för att kontrollera att vi upprätthåller de föreskrivna reglerna i Tortyrkonventionen. CPT har gjort besök i Sverige 1991, 1994, 1998, 2003, 2004, 2009. Vid samtliga besök har häktningsrestriktionerna diskuterats och kritiserats. 2004 var det Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter som besökte Sverige. Denne kommissionär kom fram till att häktningens restriktionssystem användes alltför lättvindigt. Kommissionären tyckte att antalet häktade med restriktioner var anmärkningsvärt högt och han ifrågasatte också det faktum att häktade sitter inlåsta 23 av dygnets 24 timmar (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>).

Rapporterna från dessa kommittéer har framfört en oro gällande de häktades mentala hälsa som en följd av restriktionerna, främst i form av isolering, vilka i Sverige kunde vara oproportionellt långa och eventuellt omotiverade. Vid ett besök vid Göteborgs rannsakningsfängelse år 2009 konstaterade man att ca 46 procent av de häktade var föremål för restriktioner. Vid ett tidigare besök var siffran så hög som 70 procent. Delegationen var särskilt oroad över att unga fångar kunde få sitta isolerade under så pass lång tid som två till tre månader (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>).

Effekter som kunnat konstateras till följd av långvarig isolering var desorientering i tid, brist på koncentration, minnesstörningar, nedsatt kommunikationsförmåga samt olika somatiska krämpor. Dessutom har noterats symptom på ångest, posttraumatisk stress och depression, samt även risk för självsador och självmord. Man menar att ju yngre fångarna är, desto större effekter kan dessa restriktioner ha på deras hälsa.

Tortyrkommittens kritik har inte haft någon betydelse och justitiedepartementets svar har varit att domstolens höga beviskrav är föranledningen till detta. I det svenska rättsväsendet är det åklagaren som begär en misstänkt häktad. Han eller hon kan, om han anser att utredningen har behov där av, hos domstolen begära att restriktioner, t ex i form av isolering, åläggs den häktade (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>).

Tortyrkommittén påtalade att beslut om restriktioner ska vara mycket restriktiva och att domstolen regelbundet måste granska dessa beslut och detta vid varje förlängning av häktetiden. Hittills, konstaterar man, har åklagare inte behövt lägga fram konkreta bevis till stöd för sin begäran. Valet av specifika restriktioner har också lämnats till den enskilde åklagaren. I en undersökning vid Göteborgs häkte konstaterades att restriktioner infördes nästan automatiskt från det att personen häktats och fram till domen vid första instans. Den överväldigande majoriteten av de häktade hade ej heller fått någon förklaring av orsakerna till de restriktioner som ålagts dem (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>).

CPT rekommenderade att lagstiftningen ska garantera att åklagaren är skyldig att ge en redogörelse och avsiktsförklaring av de specifika restriktioner som han/hon avser att pålägga en häktad person, samt att ha en tidsplan för gällandet av detta. Om åklagaren begär förlängning av restriktionstiden ska detta prövas av domstolen. Häktad person ska informeras skriftligen om skälen för införandet av restriktioner och ges möjlighet att överklaga vissa begränsningar.

I Amnestys årsrapport 2004 finns uppgifter om överbeläggning, brist på dagsljus i cellerna, dålig luft, brist på gemensamhetsutrymmen och ingen motion för de häktade (<http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>).

Åklagarmyndighetens rapport, publicerad februari 2011 (Utvecklingscentrum Malmö 2011), påvisar att restriktionerna tillämpas ungefär likartat i Sveriges alla län. I samma utredning sägs att 74 procent av det totala antalet häktade hade restriktioner från början. 29 procent av dessa hade restriktioner i genomsnitt 21-30dagar.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att få kunskap om hur intagna upplever isoleringen under häktningstiden och diskutera om detta i sin tur kan vara ett rättssäkerhetsproblem. Uppsatsen grundar sig på intervjuer med tidigare intagna som suttit med restriktioner samt med präster knutna till häkte. Prästerna är kopplade till häktet genom Nämnden för andlig vård och kommer härnäst att betecknas som NAV.

1.2 Disposition

Uppsatsen är indelad i sju avsnitt.

I första avsnittet och inledningen redovisas den kritik som riktats mot det svenska rättssystemet gällande långa häktningstiden samt det frekventa användandet av restriktioner.

Kritiken har kommit från CPT (European Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), samt från Amnesty. Detta ligger sedan som grund för syftet med uppsatsen som är att få mer kunskap om hur häktade upplever och påverkas av restriktioner och sedan diskutera om detta kan utgöra ett rättssäkerhetsproblem.

I avsnitt två redogörs kortfattat systemet häktning med restriktioner. Detta för att förklara hur vårt svenska system med restriktioner ser ut vid häktning. Här finns också denna disposition.

I tredje avsnittet redovisas tidigare forskning och studier som gjorts angående erfarenheter och psykisk hälsa hos intagna samt om hur isolering påverkar människan. Dessa tas med då dessa studier gemensamt ifrågasätter om isolering på häktet inte är ett rättssäkerhetsproblem. Det jag har också tagit med är beskrivning av deprivationsexperiment för att påvisa att man mätt upp skador av isolering. Dessutom introduceras Goffmans forskning om förhållanden och roller inom totala institutioner. Goffmans teorier används senare för att kunna dra paralleller och kunna belysa de häktades situation.

I fjärde avsnittet kommer metod med urval och genomförandet av intervjuerna att redovisas. Urval angående hur jag kom i kontakt med de intervjuade och genomförande om hur jag gått tillväga.

Avsnitt fem innehåller etik, validitet och reliabilitet dessutom redovisas den hermeneutiska forskningsansatsen kortfattat.

I avsnitt sex redovisas resultatet från intervjuerna med NAV och de före detta intagna. Detta skrivs i redovisningsform för att framställa vad de sagt. Analysen kommer i detta kapitel. Det redovisas vad respondenterna sagt och även citat från dessa. Vidare har jämförelse gjorts med Goffman.

Slutligen i avsnitt sju presenteras min diskussion och förslag på framtida forskning. I detta avsnitt kommer jag även att bemöta syftet med uppsatsen.

2. Häktad med restriktioner

Den som misstänks för ett allvarligt brott kan häktas av en domstol i väntan på att brottet utreds. Brottet i fråga måste emellertid kunna ge mer än ett års fängelse för att häktningen ska kunna verkställas. Därutöver krävs att det finns risk att den misstänkte, om han eller hon är på fri fot, fortsätter sin brottsliga karriär, avviker eller undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar utredningen. Åtal ska sedan väckas inom två veckor. Rätten kan emellertid skjuta upp åtal om brottsutredningen drar ut på tiden. Då förlängs häktningen (RB, kap.24).

Graden av eventuella restriktioner bestäms sedan av åklagaren efter tillstånd av domstolen. Den häktade med restriktioner befinner sig i ensamcell. Att få restriktioner innebär inskränkningar av kontakt med omvärlden och av tillgången till information. Att få fullständiga restriktioner innebär vidare att du varken får titta på tv, läsa tidningar, ta emot besök eller brev fritt. Ibland kan lättnader i restriktioner beslutas, såsom att man får lyssna på radio, se på TV och läsa dagstidningar medan däremot brevkontroll, avlyssnande av samtal och bevakade besök kvarstår (RB, kap.24). Det som reglerar det svenska systemet är processordningen vid domstolen. Det är denna balk som inskränker den häktades möjligheter

till kontakt med omvärlden. Domstolen dömer den tilltalade på det som läggs fram i rätten vilket betyder att det han eller hon säger där faller avgörandet, oavsett vad han eller hon tidigare har sagt eller vad som sagts i förundersökningen (RB, kap.24).

3. Tidigare forskning

Våren 2011 publicerades den första undersökningen gjord på svenska häkten angående psykisk hälsa hos intagna med restriktioner (Holmgren, Frisell, Runesson, 2011). I den undersökningen konstateras att risken för psykisk ohälsa ökar vid restriktioner. Det konstateras också att även om hänsyn tas till andra faktorer som påverkar situationen vid häktningen, kvarstår risken för psykisk ohälsa och vidare ställs frågan om detta inte är ett rättssäkerhets problem (Holmgren et al, 2011). I undersökningen påpekas det att en häktad som lider av psykisk ohälsa kan få svårt att delta i sitt försvar. De menar att han eller hon ska kunna medverka i förhör, läsa och förstå förundersökningen, diskutera med advokaten och kunna föra sin talan i domstol (Holmgren et al, 2011, s.23).

Undersökningen konstaterar att skillnaderna mellan kvinnor och män är förvånande. Kvinnor har ofta mer psykisk ohälsa än männen under första tiden av häktningen, medan de däremot återhämtar sig fortare. Orsaken till detta tror man är att kvinnorna får ett bättre mottagande än männen.

Under variablerna kön, tidigare psykiatrisk kontakt och missbruk kan man notera att den inledande perioden i häkte börjar med höga nivåer av psykisk ohälsa och något högre för häktade med restriktioner än för häktade utan. Nivån av psykisk ohälsa faller sedan snabbt för kvinnor och för häktade med tidigare psykiatrisk kontakt samt för missbrukare, detta oavsett nivån av isolering. Det som urskiljs i varje enskild analys av undergrupperna, är att häktade med restriktioner och som inte tillhör undergruppskategorin kvarstår på samma höga nivå av psykisk ohälsa under hela sextonveckorsperioden som undersökningen pågick. Samma förhållande gäller för undergruppen förälder i häkte, även om förälder i häkte med restriktioner ligger still på en ännu högre nivå av psykisk ohälsa (Holmgren et al, 2011, s.20).

De sjunkande värdena från en relativt hög nivå för häktade utan restriktioner, för kvinnor, missbrukare och för dem som tidigare haft kontakt med psykiatri indikerar att inledningen av tiden i häktet är en kritisk fas. Man kan tänka sig att mötet med häktet och faktorer kring anhållning/häktning och den väntande rättegången lätt genererar krisreaktioner, vilket reflekteras i de höga ohälsotalen. Därefter finns i de studerade undergrupperna och för personer som slipper restriktioner ett mentalt utrymme för krisbearbetning som visar sig i sjunkande ohälsotal (Holmgren et al. 2011, s. 20).

Det som konstateras i undersökningen är att kvinnor samt människor med missbruk och psykisk ohälsa sedan tidigare återhämtar sig snabbare än andra när det gäller psykisk ohälsa från det att de har kommit in på häktet. Detta förklaras med att kvinnor har lättare att uttrycka sina problem och är mer kontaktsökande och får därför ett bättre mottagande.

Syftet med den undersökningen var att studera hypotesen om att långtidshäktning var skadligt för hälsan. Detta gjordes genom att studera den psykiska hälsan hos häktade med restriktioner jämfört med häktade utan restriktioner. Det gällde vilken effekt tid med eller utan restriktioner hade på den psykiska hälsan. Undersökningen gällde även vilka andra faktorer än tidsintervallet som kunde påverka den psykiska hälsan för häktade (Holmgren et al, 2011).

Vårterminen 2008 gjordes en undersökning på kriminologiska institutionen, Stockholms universitet av Eva Thorén. Syftet med denna studie var att belysa häktesprästers och häktespastorers upplevelser av häktade personers livssituation under isolering, samt om prästerna upplevde att intagna kunde tänkas drabbas av isoleringsskador. Slutsatsen i denna studie var att de intagnas upplevelser, berättade genom häktesprästerna, var att de upplevde att de fick isoleringsskador. Thoren utgick från tidigare forskning i ämnet isoleringsskador och frågade sig också om det var ett rättsäkerhetsproblem.

Det finns mycket lite forskning internationellt angående psykisk hälsa kopplat till restriktioner. Det förklaras naturligtvis med att Sverige är relativt ensamt om systemet med restriktioner. Andersen (et al, 2000), och Gamman (1995), har gjort undersökningar relaterade till Danmark och Norge. I båda dessa undersökningar kom man till slutsatsen att häktning med restriktioner var en så stark psykisk belastning för den intagne att den i hög utsträckning orsakade depression och anpassningsstörning efter häktestidens slut.

Madunic (2008), har gjort en undersökning om tillvaron på Kronobergshäktet. Undersökningen är ett examensarbete vid sociologiska institutionen, Stockholm. Syftet i den uppsatsen var att ta reda på häktade personers upplevelser och erfarenheter av tillvaron på häktet, där de sitter med restriktioner. Han har också haft frågor om personalens bemötande gentemot de intagna och hur relationen mellan dem sett ut. Slutsatsen i denna undersökning var att personalens bemötande hade stor vikt av de intagnas mående och att ingen av de intagna mådde bra av att sitta häktad.

En annan studentstudie som gjorts i samma anda är en D-uppsats gjord av Magnusson och Johansson på institutionen för pedagogik, Växjö, en studie om ungas tillvaro i häktet. Syftet med den var att belysa unga häktade personers upplevelser och erfarenheter av tillvaron i häktet samt betydelsen av personalens bemötande. Det gjordes intervjuer med åtta unga män om hur de upplevde inlåsningsen. Slutsatsen i den undersökningen var att personalens bemötande var viktigt. Hur personalens bemötande var kunde påverka de häktades hela dag. Resultaten visar också att inlåsningsen upplevs som frustrerande och ger ett annat beteende än vad som skulle ha varit i frihet. Resultaten visar vidare att de häktade personerna upplever känslor såsom utanförskap, tomhet, maktlöshet, överklighet, övergivenhet, värdelöshet samt att de kan uppleva att de samlar på sig aggressioner. Dessa symtom upplevdes starkare de första dagarna vid inlåsningsen och avtog efter ett par dagar i styrka. Resultaten visar också att de häktade kan inta olika försvarsmekanismer såsom att stänga av sina känslor, stänga av sin förmåga till sympati samt försöka att inte tänka på livet utanför (Magnusson, Werngren Johansson, 2006:7-60).

Påverkan av isolering undersöktes i en studie 1982 av Solveig Danielsson-Ekbom, institutionen för tillämpad psykologi, Lund. Den studien visade att om man varit med om isoleringssituationer så var man bättre att utåt dölja sin oro för andra. Personer som suttit isolerade för första gången var mer utåtagerande mot personalen. Detta tolkade man som att de inte hade någon referensram att förhålla sig till. Det som var jobbigast för de intagna i den studien var att man inte visste hur familjen mådde och att man inte kände till rutinerna på häktet (Danielsson-Ekbom, 1982, sid 37).

Dessa undersökningar som är relaterade till syftet med denna uppsats är olika undersökningar kopplade till olika universitet. I huvudsak har dessa handlat om relationen mellan intagna och

kriminalvårdarna. Gemensamt för dessa tidigare undersökningar har varit att alla ställt sig frågan om isolering inte utgör ett rättssäkerhetsproblem.

Peter Scharff Smith (2006) är forskare vid Danska institutet för mänskliga rättigheter. Smith gjorde en litteraturstudie där han granskat resultat av tidigare forskning som undersökt hur isoleringsskador uppkommer vid isolering av individer på häkten och fängelser. Studien grundar sig i forskning från USA, England och Skandinavien. Smith anser att isolering leder till omfattande och kraftiga skador. Resultaten visar att både lång och kort tid av isolering kan ge upphov till detta. Det kan leda till kraflöshet, sömnsvårigheter, rubbning i tankemönstret, ångest, hallucinationer, depression, förvirring, likgiltighet och ilska (Sharff, Smith, 2006:441-528).

Deprivationsexperiment utfördes på 1950-talet av Donald O Hebb (1904-1985) där han berövade försökspersoner så gott som all stimulering för sinnen. De gick med på att inneslutas i ljudlösa kammare med förbundna ögon och liggande på mjukt underlag. Många försökspersoner hade svårt att stå ut med detta stimuleringsfattiga tillstånd mer än några timmar innan de tryckte på alarmsignalen för att bli utsläppta. Några berättade om hallucinationer som de upplevt. Några av de personer som sökte uthärda en längre period drabbades av förföljelseidéer, desorientering och koncentrationsstörningar, (<http://www.psykologiguiden.se>). Dessa experiment utfördes på amerikanska försvarets uppdrag. Detta för att se hur de amerikanska och kanadensiska soldaterna påverkats av fångtiden under Koreakriget. (Dessa två undersökningar relaterar till att det uppkommer skador vid isolering.)

3.1 Goffman och totala institutioner

Jag kommer i analysen att använda mig av en tidigare forskning som är gjord av Goffman. Detta för att kunna dra paralleller i det de före detta häktade och NAV. sagt i sina berättelser och därigenom lättare förklara deras beteende eller upplevelse under restriktionstiden, samt att kunna ge ett teoretiskt perspektiv utifrån totala institutioner av Goffman (1961). Anledningen till att jag väljer att använda den är då inga liknande undersökningar senare har gjorts och institutioner av detta slag har inte förändrats nämnvärt. Goffmans teori om totala institutioner grundlades under de år som han vistades på mentalsjukhus för att studera de sociala

skeendena inom murarna, hur livet ter sig för de intagna och hur det formar deras liv och personligheter. För att kunna förklara och tydliggöra vad de före detta häktade upplevt och tydliggöra detta har jag använt mig av denna teori.

Goffman beskriver den totala institutionen som en mycket byråkratisk organisation (Goffman 1961, sid 15). Han menar att den skapar en grundläggande klyfta mellan den stora gruppen intagna och den lilla gruppen av övervakande personal. Personalen finns endast under sin arbetstid på institutionen och är socialt integrerad med världen utanför, medan de intagna är till stor del avskurna från samhället. Båda grupperna har mycket stereotypa uppfattningar om varandra. Personalen har bilden av de intagna såsom opålitliga och bittra, medan de intagna ser på personalen som nedlåtande och överlägsen. Som en följd av sin ställning tenderar personalen att känna sig överlägsen och rättfärdig medan de intagna får en känsla av underlägsenhet. Det sociala avståndet dem emellan är vanligtvis mycket stort och formellt reglerat (Goffman 1961, sid 16).

Det Goffman definierar som total institution är när många människor i likartade situationer lever instängda och avskurna från samhället utanför (Goffman, 1961, sid 9). Oavsett om institutionen är en bra eller dålig kraft i samhället har den makt. Goffman beskriver vilka konsekvenser den intagne upplever i form av exempelvis den rollförlust som följer med intagningsproceduren då den intagne berövas sin identitetsutrustning. Intagningsproceduren innebär ofta avklädning och visitation. Denna rollförlust innebär att individen är förhindrad att visa sin normala bild av sig själv inför andra människor (Goffman, 1961, sid 25).

De kommer till institutionen med en beteendekultur som de hade fått från sin privata värld. Det sättet att leva och bete sig har tagits för givet ända tills de blir intagna på institutionen. Den jag-uppfattningen de tidigare haft har medfört att individen kunnat använda försvarsmekanismer efter eget gottfinnande för att komma till rätta med konflikter, vanära och misslyckanden (Goffman, 1961, sid 20). Redan vid ankomsten berövas den intagne det stöd som denna jaguppfattning utgör. Hans personlighet undertrycks systematiskt, låt vara ofta oavsiktligt. Goffman tar också upp att det under intagningsproceduren samlas fakta om den intagnes sociala ställning och tidigare uppträdande. Detta antecknas i en dossier som är tillgänglig för personalen (Goffman, 1961, sid 26).

Goffman menar att i och med inlåsning på häkte och att individen blir åtskild från det övriga samhället och fråntagen sin vanliga identitet så skapas en klyfta mellan de intagna och personalen. Detta sker inte bara genom vad var och en representerar utan också i och med att personalen har ett liv efter arbetstidens slut ute i samhället, vilket så får konsekvenser i det mellanmänniska samspelet. Personalen har sin särställning att representera makt vilket de gör bland annat i och med att man låser in de intagna (Goffman, 1961, sid 16). De intagna blir fråntagna möjligheten att planera sin egen tid och underkastas att följa vad auktoriteten säger. Även små saker som att ringa och gå på toaletten försätter den intagne i en underordnad särställning som inte är naturligt för en vuxen människa (Goffman, 1961, sid 37). Goffman hänvisar till den rollförlust som den intagne upplever när han berövas sin invanda miljö och den identitet som han eller hon har genom yttre attribut. Goffman menar att som en följd av intagningsproceduren då den intagne berövas sin identitetsutrustning sker en rollförlust. Den mur som skiljer den intagne från världen utanför gör att den intagne finner att vissa roller gått förlorade för honom (Goffman, 1961, sid 22). Individen förhindras att visa sin normala bild av sig själv inför andra, (Goffman, 1961, sid 25). Isoleringen i sig leder till en temporär rollförlust. Den intagne kan finna att hans vanliga försvar gentemot angrepp på personligheten försvinner på grund av att han inte kan försvara sig på vanligt sätt genom att skapa en distans mellan sig själv och en situation som kan upplevas kränkande (Goffman, 1961, sid 34). I en konfliktsituation har den intagne inte samma möjlighet till ansiktsräddande åtgärder. På totala institutioner, i motsats till ute i samhället, är livssfärerna desegregerade och den intagne är utsatt för ständig kontroll med risk för efterföljande dokumentation eller kommentarer (Goffman, 1961, sid 34). Möjlighet till planering av sin tid gällande framtida handlingar tas ifrån honom. Han blir underkastad en auktoritet. I varje organiserat samhälle finns en social kontrollprocess men är mer detaljerad och restriktiv på en total institution (Goffman, 1961, sid 35). Plikten att be om tillåtelse för småsaker gör att balansen i individens handlingsliv bryts ned. Denna plikt inte bara försätter individen i en underordnad eller beroende roll som är onaturlig för en vuxen, utan blottar också hans handlande för personalen (Goffman, 1961, sid 37). Goffman beskriver personalens auktoritet som ett ”trappstegsformat auktoritetssystem”. Var medlem av personalkategorin har bestämda rättigheter att upprätthålla disciplinen hos var medlem av kategorin intagna. Därvid är sannolikheten för att sanktioner ökar (Goffman, 1961, sid 38). Det Goffman talar om att belöningar och bestraffningar är utmärkande för den totala institutionens organisation. Förtroendeuppdrag erbjuds till vissa intagna såsom städning eller tvättning och på detta sätt återupprättas relationen med den värld man förlorat och dämpar symptomen av isolering, (Goffman, 1961, sid 42). Man kan säga att

inom ramen av ordningsregler, föreskrifter och förbud erbjuds de intagna ett litet antal klart definierade belöningar och förmåner i utbyte mot lydnad. Dessa belöningar har en integrerande effekt genom att de återupprättar relationen med den värld man förlorat och dämpar även symptomen på isolering (Goffman, 1961, sid 42). Det viktigaste draget i institutionskulturen är att kring dessa små förmåner byggs det upp en värld, (Goffman, 1961, sid 43ff). När de intagna inte följer de föreskrivna reglerna leder det oftast till ofördelaktiga konsekvenser. Det kan t ex vara i form av att man tillfälligt eller permanent mister förmåner. Goffman menar att den intagne kan utveckla ett så kallat ” sekundärt anpassningsbeteende”. Genom detta får den intagne bevis på att han fortfarande är sig själv och har en viss kontroll över omgivningen (Goffman, 1961, sid 46). Detta innebär enligt Goffman bland annat ett avståndstagande från personalen och Goffman utgår från att detta är för att man inom de olika grupperna har utvecklat olika sociala normer för informell social kontroll. Det är genom att säkra detta beteende inom grupperna som sociala klassificeringar uppkommer om man avviker från dessa. Det är detta som gör att då vissa i gruppen definieras som "tjallare, golbögar, och andra kallas justa killar" (Goffman, 1961, sid 48).

4. Metod

Eftersom uppsatsens syfte är att ta reda på tankar och åsikter kring upplevelsen av att sitta häktad med isolering, väljer jag att använda den kvalitativa intervjumetoden. Jag menar att denna metod är lämpligast då den kvalitativa forskningsintervjun enligt Kvale (2009, s 39f.f.), söker förstå världen utifrån den intervjuades synvinkel och utveckla innebörden av människors erfarenhet. Syftet är att förstå erfarenhetsvärlden ur den intervjuades perspektiv. I en kvalitativ intervju har intervjuaren frågor som han/hon tror skall kunna bidra till att få fram viss information, men man vet ändå inte på förhand vad det är man skall finna. Genom att använda denna metod får intervjuaren även möjlighet att ställa följd frågor vilket kan bidra till en ökad klarhet i frågeställningarna. En annan fördel är att intervjuaren inte endast hör vad som sägs utan också ser hur det sägs.

Uppsatsens fokus kommer att ligga på sju kvalitativa intervjuer, fem av dessa med personer som suttit häktade med restriktioner (isolering), samt två intervjuer med representanter från NAV.

Intresset ligger på de enskilda representanternas åsikter och tankar kring hur dessa personer upplever isoleringen i häktet och hur man påverkas av den. Det som eftersträvas är att få en ökad förståelse hur isoleringen i häktet påverkar den intagne och om den eventuellt kan påverka rättsprocessen.

Valet att intervjua både personer med erfarenhet av att sitta häktad med restriktioner och personer från NAV sker med avsikt att få flera infallsvinklar och perspektiv.

Det svåra med att använda denna metod är att kunna avgränsa så att frågorna i möjligaste mån ger svar på det som denna forskning avser.

I intervjuerna har jag använt mig av semistrukturerad intervju vilket innebär att samma frågor ställs till alla informanter. Frågorna har öppna svarsalternativ och ger de intervjuade mer lika chans att säga sin åsikt i samma frågor (Kvale 2009, s 42f.). Frågorna ska vara utformade för att kunna ge svar på syftet med undersökningen. Genom att använda denna metod anser jag bäst kunna få en så sann bild som möjligt av dessa personers berättelser, då det även ger intervjuaren möjlighet att ställa följdfrågor för att därigenom nå större klarhet i frågeställningarna (Kvale, 2009, sid 44ff.).

4.1 Urval

Undersökningen bygger på intervjuer av personer som suttit häktade med restriktioner under en period. Det kommer främst att gälla personer som är kopplade till en grupp som är en ideell organisation där f.d. kriminella och missbrukare hjälper varandra tillbaka in i samhället, (i texten kallad grupp eller gruppen). Anledningen till att jag valde denna grupp var att jag inte ville få mig tilldelat ett urval av vad som kunde vara "lämpliga" intervjupersoner, till exempel genom kontakter med frivård eller anstalt. Dessa personer från den här gruppen har tagit ett aktivt beslut om att inte begå brott mer och i min bedömning därigenom inte har något "att förlora eller vinna" på att vara med i undersökningen.

Jag kommer att, förutom dessa före detta häktade, intervjua andra personer som kommit i kontakt med häktade i isolering med restriktioner för att höra hur de uppfattar dessa intagnas situation. Personerna i fråga kommer att höra till NAV inom kriminalvården och är kopplade till svenska kyrkotraditioner. Att ingen imam blev intervjuad beror på att ingen tid fanns för imamen att avsätta för detta.

Sveriges Kristna Råd har fått i uppdrag av Kriminalvården att utveckla och samordna den andliga vården vid samtliga anstalter och häkten i landet. Det innebär att en präst från svenska kyrkan, en pastor från någon frikyrka, en katolsk präst, någon präst från de ortodoxa kyrkorna samt en imam från de muslimska församlingarna har förordnats till NAV, (www.skr.org). Personer kopplade till NAV är således utifrån kommande personer som kommer till häktet med uppgiften att samtala med intagna. De har en neutral position och står inte som symbol för samhället, vilket kriminalvårdare och polis gör, har på grund av detta förmodligen därigenom en större möjlighet till personligare kontakt med de häktade.

Undersökningen utgår dock ej från berättelser från dessa personer som samtalat med häktade utan på hur de intagna med restriktioner själva upplevt sin situation och om den kan vara ett rättsäkerhetsproblem.

En annan anledning till att fokus ligger på de intagnas berättelse är att förståelsen också måste vara att prästerskapet utgör en annan kultur än de före detta intagna. Därför är det svårt att beskriva själva upplevelsen av att vara isolerad utan enbart att beskriva uppfattningen av att vara isolerad. Därför kan diskussionen om huruvida det är ett rättsäkerhetsproblem att sitta häktad med restriktioner inte utgå från NAV-personernas berättelse utan de kan endast ge ett annat perspektiv på de före detta intagnas berättelser. Att jag ändå vill intervjua personer som samtalar med de intagna är för att eventuellt kunna förstärka dessas berättelser.

4.2 Genomförande

Perspektivet jag utgår från är de intervjuades upplevelse av restriktionstiden. Intervjuerna sker i gruppens lokal i Stockholm och dessa sker helt på frivillig basis. Frågorna ställs enskilt och anonymt. Gruppen har morgonmöte måndag till fredag och efter mail- och telefonkontakt bestämdes att jag skulle komma dit, presentera mig och fråga där på plats om någon ville vara med i undersökningen. Redan vid första mail-kontakt och när jag har presenterat mig har jag berättat att jag själv arbetar på häktet. Detta menar jag var viktigt så att det inte skulle komma som någon överraskning när jag kom dit och då kunna vara ett hinder för en del att vilja medverka i undersökningen. Perspektivet jag då intagit är - att sitta häktad med restriktioner - kan vara en kränkning för individen i och med att de egna valen och rörelsefriheten är begränsad.

Kvale, (2009, sid 266f.), menar att validiteten i undersökningen är stärkt genom relationen och den är viktig som garant. På samma gång som min särställning som häktesvakt kan ha negativ betydelse så har den också just utifrån samma perspektiv en positiv effekt genom att jag därigenom har ökad förståelse för den som varit isolerad och dennes upplevelser utifrån det. Relationen mellan forskaren och informanten är en social relation, det vill säga den är underkastad samma bestämmningar, egenskaper och villkor som i andra relationer. Relationen är också viktig som en möjlig garant för att validitet, trovärdighet och tillförlitlighet skapas i tolkningar och sammanställningar av datamaterialet. Relationen påverkar även kvaliteten i data vi samlar in (Kvale, 2009, sid 266f.).

Första dagen när jag kom till gruppens lokal presenterade jag mig för de personer som var där. Jag berättade då att jag gjorde ett examensarbete och även att jag arbetar som häktesvakt. Första responsen var inte alltigenom positiv men efter att jag förklarat syftet med uppsatsen var det en man som genast sa "jamen va fan... jag ställer upp". Anledningen till den inte direkt positiva attityden hade att göra med att jag arbetar på häktet och ur mitt perspektiv att de upplevt sig kränkta av situationen av att bli inlåst på häkte.

Efter intervjun gick vi tillsammans ut ur intervjurummet. Där mötte vi en annan man som jag frågade om han ville vara med, vilket han ville. Efter den intervjun fanns inga personer kvar i lokalen. Andra dagen jag var där hade man "personaldag", vilket innebar att man hade föreläsning på förmiddagen som jag först var med på. Efter föreläsningen fick jag intervjuer med ytterligare tre män som jag tillfrågade om de ville vara med. Efter dessa intervjuer fanns inga kvar i lokalen.

Urvalet har därmed varit ett bekvämlighetsurval och den enda särskiljningen jag gjort var att de skulle ha suttit häktade med restriktioner. Ingen har fått betalt eller valt att göra en intervju med mig för att slippa annan sysselsättning. Inget har heller kunnat uppfattas som positivt för intervjupersonen, förutom att prata med mig. Därför anser jag på dessa grunder att de intervjuade är en bekvämlighetsutvald grupp med enda kravet att de har suttit häktade med restriktioner (Bryman, 2011, sid 194).

Efter att jag intervjuat informanterna upplevde jag att alla tyckte att det varit en bra intervju. Jag bekräftade intervjupersonerna i att jag tyckte att det varit en bra intervju, vilket de vidhöll tillbaka. Min upplevelse var att allteftersom intervjuerna fortskred blev det lättare för dem att

uttrycka sig och informanterna gick då även tillbaka till tidigare frågor och ville ge mer information om sig själva och sina upplevelser. På vissa frågor har jag för några intervjuade fått ställa följdfrågor för att få mer reflekterande svar. I det stora hela har dock alla intervjupersonerna talat fritt och förklarande utifrån de frågor jag ställt och utan att jag behövt ställa några följdfrågor.

Varje intervju tog så pass lång tid att det inte fanns möjlighet att göra fler inom den tid jag hade att förfoga. Allt som allt blev fem personer intervjuade, dock bara män. Detta berodde på att jag visserligen träffade kvinnor där, men ingen som suttit häktad med restriktioner. Mitt urval var också att man skulle ha suttit häktad med restriktioner i *svenskt* häkte då undersökningen relaterar till detta. Intervjuerna har bandats in med min mobiltelefon och därefter har intervjumaterialet transkriberats, detta för att lättare kunna jämföra de olika intervjuerna och inte påverkas av individen som jag har intervjuat. Kvale menar att det inte finns generella former eller koder för utskrifter av intervjun, utan man måste göra ett urval bland de många dimensionerna i det muntliga intervjusamtalet. Det viktiga är att få till en offentlig läsbar berättelse (Kvale, 2009, sid 197).

Gällande personerna från NAV så tog jag kontakt med personer som var knutna till ett mellansvenskt häkte och frågade om de ville vara med i denna undersökning. Intervjuerna skedde i lokal i anslutning till häktet. Prästerna från NAV som var med i denna undersökning kände jag sedan tidigare då vi arbetat på samma häkte. Detta innebär att vi har haft en typ av relation till varandra då vi varit yrkesmän under samma tak. Men syftet med undersökningen eller de intagnas situation är något vi aldrig diskuterat vare sig förr eller senare och därför anser jag att informationen jag fått från dessa personer varit öppen, fördomsfri och vi har inte stått i någon form av påverkan av varandra och inga förmåner har utgetts. Urvalet har också varit ett bekvämlighetsurval.

4.3 Validitet och reliabilitet

Med validiteten i en undersökning menas huruvida man mäter det som avses att mätas och om metoden för detta är den rätta. Reliabiliteten avser hur det mäts.

Denna undersökning kan naturligtvis inte ge några generella svar då intervjupersonerna är för få och ingen jämförelse med kvinnor kan göras. Jag anser trots detta att validiteten är ganska

hög då jag fick mycket god kontakt med de intervjuade som var mycket öppna och verkligen ville förmedla sina upplevelser. När det gäller validering av en analys är syftet att så noga som möjligt återge analysgången, att noga beskriva för läsaren hur texten har bearbetats, hur den delats in och hur innebörden har skapats.

Den kvalitativa intervjuemetoden är den bästa för att få kunskap utifrån andra människors upplevelsevärld (Kvale 2009, sid 45f.). Med denna metod, då man är ansikte mot ansikte, utläses mer än orden. Genom detta ges möjligheten till följdfrågor och därmed kunna förtydliga svaren så att därmed validiteten stärks.

Inom en kvalitativ forskning skattas inte tillförlitligheten med siffror utan det handlar om att kunna beskriva insamlandet och bearbetningen av insamlad data på ett systematiskt och hederligt sätt. Jag menar att validiteten är hög då jag dels genom min egen bakgrund har en förförståelse för situationer som intervjupersonerna beskriver. Dessutom fick jag också en god kontakt med de intervjuade som var mycket öppna och verkligen ville förmedla sina upplevelser.

När det gäller reliabiliteten så har jag ju ensam gjort intervjuerna och ensam gjort tolkningen av transkriptionen. Detta menar jag var nödvändigt för att skapa förtroendefulla intervjuer och få hög validitet. Eftersom antalet intervjupersoner var så få kan jag naturligtvis inte säga att någon annan kunde komma till samma slutsatser vid intervjuer av andra häktade med restriktioner.

4.4 Hermeneutik

Hermeneutik är både en filosofi om förståelsens villkor och en benämning för en forskningsansats med tolkning som analysredskap. Inom ramen för en hermeneutisk forskningstradition letas inte efter sanningar i termen orsak - verkan. Istället letar forskaren efter fruktbara sätt att förstå händelser eller företeelser som kan vara svåra att förstå i vardagen. Forskningsfrågor som kan formuleras i termer av "vad den här företeelsen betyder för den här gruppen av människor" lämpar sig ofta för en hermeneutisk forskningsansats. Eftersom vi människor oftast lever i mindre grupper eller kulturer så tolkar vi det vi ser och hör utifrån våra egna "sanningar". Vi skapas som sociala och kulturella individen i det samhälle vi växer upp i. Därför behöver vi kunna skilja mellan tolkningar i en vetenskaplig

studie och vanliga vardagstolkningar (Kvale, 2009, sid 226). I stora drag kan sägas att den hermeneutiska forskaren försöker svara på frågan: "Vad är det som visar sig och vad betyder det?". Med detta som utgångspunkt försöker man inom hermeneutiken använda tolkningen som huvudsaklig forskningsmetod. Man försöker dock inte söka efter en absolut sanning, eftersom det enligt den hermeneutiska kunskapsteorin inte finns någon sådan sanning. Ur ett vetenskapsteoretiskt synsätt handlar hermeneutiken om metoder för förståelse och tolkning. Föremål för tolkningen är meningsfulla fenomen, det vill säga fenomen som är skapade av människor, exempelvis texter, handlingar och yttranden (Kvale, 2009, sid 227ff).

Inom hermeneutiken talar man om förförståelse eller fördomar. Med det menar man kunskaper en uttolkare redan har med sig i tolkningstillfället. Detta blir bakgrunden till hans/hennes tolkning av ett fenomen. Det kan också ses som att forskaren måste förstå saker och ting i sitt sammanhang och kontext, exempelvis i vilket tidsepok en händelse beskrivs i (Kvale, 2009, sid 226f.f.).

Den här undersökningen bygger på intervjuer med sju personer. Underlaget kan därför endast utgöra syftet för uppsatsen som är att få mer kunskap om hur häktade personer upplever sin isolering med restriktioner och sedan utifrån detta diskutera huruvida om det eventuellt kan vara ett rättsäkerhetsproblem. Att diskutera detta bör då göras i ett sammanhang med annan liknande forskning.

4.5 Etik

När jag genomfört intervjuerna har jag följt HSFR:s forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. De innebär fyra individskyddskrav:

1. Informationskravet. Jag informerade respondenterna om undersökningens syfte.
2. Samtyckekravet. Respondenterna informerades om att deras deltagande var frivilligt och de garanterades anonymitet.
3. Konfidentialitetskravet. Deras intervjuer spelades in på band och dokumenterades på sådant sätt att identifikation inte var möjlig. Originalmaterialet förstördes efter offentliggörandet av undersökningen.
4. Nyttjandekravet. Detta innebär att de uppgifter de lämnat används i det för dem nämnda forskningssyfte, (<http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf>, s.6-14).

Då det varit viktigt för flera av respondenterna att anonymiteten vidhålls har resultatdelen inte redovisats med vad varje intervjuperson svarat, detta för att ingen härledning skulle kunna göras till respektive respondent. Resultatdelen redovisas istället men uttryck och meningar blandat från olika intervjupersoner. Inga meningar eller uttryck har däremot tagits ur sitt sammanhang eller mening.

4.6 Definitioner

Med begreppet "*total institution*", menar Goffman en miljö som är sluten för omvärlden och för offentlig insyn. Denna socialt byråkratiskt organiserade värld är en bestående social interaktion som är noga styrd och organiserad. Goffman hänvisar främst till totala institutioner som är baserade på tvång, såsom mentalsjukhus och fängelser, (Goffman, 1961).

Rollförlust är ett begrepp som Goffman använder när han beskriver den känsla eller den identitetsförlust som kan upplevas när exempelvis en person får klä av sig vid en visitation. Detta beror i sin tur på identiteten som man skapat om sig själv. Går den förlorad kan det uppfattas som en kränkning. Rollförlust kan leda till i förlängningen att uppfattningen om sig själv och den grupp man tillhör som värdelös eller onyttig. Begreppet rollförlust används inom psykologin som ett vanligt begrepp om förlust av den egna identifikationen (Psykologilexikon, natur och kultur).

Rättssäkerhet är en grundläggande förutsättning i ett demokratiskt samhälle eftersom rättssäkerhet möjliggör för individen att handla utifrån sina egna rättigheter och skyldigheter.

Rättssäkerhet innebär bland annat att individer skall garanteras en möjlighet att få upprättelse för rättighetskränkningar, att det skall råda likhet inför lagen, att individer skall garanteras rätten att prövas av en opartisk och oberoende domstol, att det finns ett fungerande rättssystem, samt att frihetsberövande alltid måste ha lagstöd (<http://www.thema.se/rattssakerhet.htm>).

5. Resultat

För att kunna analysera materialet har jag använt mig av den hermeneutiska forskningstraditionen. Jag har då arbetat på följande vis. För att kunna tolka materialet har jag först transkriberat bandupptagningarna. Genom att sedan noga läsa transkriberingen söker jag en preliminär förståelse för att lättare kunna förstå helheten. I nästa led har jag läst materialet ytterligare några gånger för att få en djupare förståelse för att sedan kunna förstå de gemensamma upplevelserna som de intagna har haft. När man tolkar en text, vilket är fallet här, utgör intervjuerna underlaget. Helhetsbilden får man i sin tur genom den mening som finns i de enskilda delarna. För att sen förklara tolkningen av texten som en helhet måste man hänvisa till de enskilda tolkningar man gjort i texten. Den mening som uttolkaren dessutom får av de mindre delarna är också beroende av den helhetsbild som man ger texten. Tolkningarna bygger alltid på andra tolkningar, (Kvale, 2009, sid 227).

Resultatavsnittet redovisas med att frågorna som jag ställt till intervjupersonerna skrivs med kursiv stil. Svaren redovisas utifrån det transkriberade materialet från intervjuerna. Det redovisas utifrån frågorna som är ställda med syfte att kunna ge mer kunskap om hur de intagna mår när de är isolerade med restriktioner.

5.1 Intervjuerna med representanter för Nav.

I det här avsnittet utgör den fetstilta kursiverade texten frågorna till Nav. Brödtexten är deras svar. Citat från intervjupersonerna finns med och är svar från olika intervjupersoner detta är svar på de frågor som blivit ställda. Punkterna i citaten är andningspaus.

Frågor till representanter för Nav:

Hur uppfattar du att de intagna mår den första tiden efter inlåsnings med restriktioner på häktet?

Representanterna för Nav var av den uppfattningen att den första tiden av inlåsnings var den mest krisartade för de häktade. Den upplevdes av de flesta som mycket krisartad. I och med att man var helt avstängd från yttvärlden kände man en stor osäkerhet om vad som skulle hända, dels med en själv, men också med ens anhöriga.

Har du märkt någon skillnad över tid när de suttit häktade?

Ju längre tiden går utan kontakt med yttvärlden desto mer nedstämda blir de häktade.

Många tänker att de har förlorat allt när det gäller kontakt med nära och kära.

Dessutom att ha förlorat kontrollen över sitt eget liv, dels fysiskt som att kunna röra sig som man vill, eller psykiskt i och med att andra har kontroll över vad som kommer att ske, gör att man blir allt mer nedstämd. Över tid så upplevde informanterna att det blev en förändring och att detta berodde på människans fantastiska förmåga till anpassning.

Vad tror du det är som påverkar mest deras mående?

Informanterna upplevde att det är även andra orsaker som påverkar deras mående än själva inlåsningen. De kan ju komma ur ett alkohol- eller narkotikarus. Många är fortfarande i början av en adrenalinkick i och med att de blivit tagna av polis.

Det kan vara ovissheten om vad som händer i situationen, både när det gäller dem själva men också med nära och kära, som påverkar dem mest eftersom de ju inte får ta emot brev eller telefonsamtal. Ofta försätts de i en sinnesstämning av att tro sig ha förlorat allt just för att de inte har någon kontakt över huvud taget med anhöriga. Nav upplevde även att inte bara psyket påverkades av isoleringen utan även att det påverkade de intagna fysiskt.

Hur upplever du att de intagna blivit bemötta av personalen?

Informanterna från Nav menade dock att personalen i stort gör ett bra arbete och har förståelse för de intagna. De är dock bara människor och kan ha egna personliga problem som kan göra att de inte alltid har all det tålamod som kan behövas.

Tror du att isoleringen, och i sådant fall hur, påverkar rättsprocessen?

När det gäller om isolering kan ha betydelse för rättsprocessen menade informanterna från Nav att så inte var fallet i stort sett. De menade att när det var dags för rättegång var de häktade oftast pigga. Visserligen kunde någon intagen säga efter rättegången att man borde ha tagit upp andra synpunkter. Möjligtvis kunde isoleringen ha påverkat dem så att de upplevde sig varit mindre uppmärksamma vid rättegången.

5.2 Intervjuer med dem som suttit häktade med restriktioner

I det här avsnittet utgör den fetstilta kursiverade texten frågorna till personer som suttit häktad med restriktioner. Brödtexten är deras svar. Citat från intervjupersonerna finns med och är svar från olika intervjupersoner. Detta är svar på de frågor som blivit ställda. Punkterna i citaten är andningspaus.

Kön, ålder, hur många gånger har du suttit isolerad på häktet?

De som intervjuats är i 40-årsåldern. En person ville inte uppge sin ålder. Alla har suttit häktade med restriktioner fler än tre gånger, från två och upp till tretton månader åt gången.

Av dessa fem intervjuade uppgav fyra stycken att första gången de blev inlåsta på häktet upplevdes som den värsta. Ofta var de vid den tidpunkten väldigt unga och förstod inte hur systemet fungerade. En helt ny värld mötte dem. De upplevde att man degraderades genom avklädning, genom visitationer och urinprov. ”Första gången var jätte jobbig för då var det så nytt och jag var nog bara femton år tror jag när hamnade där”. ”Första gången var väl alltså det tyngsta, det tyckte jag väl då var katastrof”. ”Alltså första gången var då när jag var arton, skulle fylla nitton och det var ju första gången. Allt var nytt och man vet inte vad som gäller, det kändes nytt liksom. Du vet det där att man ska klä av sig när någon säger till och så där. Ja det var ju lite så där men man anpassade sig”. Alla intervjuade har sedan suttit vid flera tillfällen häktade med restriktioner och uppgav att de reagerat på olika sätt vid dessa häktningar. Det som flera uppgav som varit svårt var den sista häktningen då de hunnit bilda familj. Att ha fått en annan verklighet eller en annan utgångspunkt senare i livet så som en egen familj och då främst barn, har haft stor påverkan vid intagningen. De beskriver stor ångest vid tanken på barnen. ”Tredje ggr jag satt så hade jag ett mer strukturerat liv så därför var det jobbigaste gången. Det var mycket mer förlust eller vad man ska säga även om brottet inte var lika hårt. Det kanske bara blev någon månad eller så men ändå så kändes det mer. Men nu när man har familj och bostadsrätt och så... ja det ena med det andra ja då var det tyngre än då man suttit innan och inte haft någonting”.

Även tanken på vad ska mamma ska säga finns med. Att åka in då har varit en större förlust. I Holmgrens m.fl. undersökning 2011 beskrivs att intagna med barn har ett högre ohälsotal än andra.

Hur upplevde du först att bli inlåst på häktet? Kan du beskriva hur du mådde precis innan du blev inlåst? Var du i ett missbruk? Mådde du psykiskt bra?

De som missbrukat vid intagning upplevde däremot att själva inlåsningsen varit det som kanske räddat livet på dem. De hade varit i tungt missbruk och det leverne som de förde i frihet var oerhört slitsamt. Inlåsningsen gav tid för avbrott från detta, vila och avtändning samt de fick äta upp sig ordentligt. Deras missbruk har varit fokus för dem. De har beskrivit att de inte känt sig delaktiga i rättsprocessen eftersom de haft sitt eget missbruk i fokus och inte brytt sig om annat. Detta antingen för att de faktiskt inte deltagit eller i kombination med att de ätit mediciner på grund av avtändning Ingen har medgett eller uppgett att de mådde psykiskt dåligt före inlåsningsen. ”Då var jag i ett tungt missbruk och det var som en lättnad att komma ur missbruket. Det var som... typ en frid i det. Men sen så har jag som suttit som typ sista gångerna och så väl som kommit ur det riktigt tunga missbruket och då kändes det betydligt tyngre”. Jag var mitt i ett missbruk och dessutom fick jag så mycket mediciner så jag var helt avstängd, titta jag på tv och såg nåt kul så var man helt avstängd. Sa någon nåt skit jobbigt eller tungt så var man fortfarande lika avstängd. Man var som lobotomerad. Jag kommer ihåg när jag skulle till rättegång så satt man ju där och inte brydde sig ett dugg. Det kändes som jag var där men ändå inte. Det var som en teater som jag tittade på...ha ha. Det kändes inte som verkligt. Man höll sig ju uppe men man var ju varken glad eller ledsen”. ”Jag har ju varit yrkeskriminell så jag ser det mer som... ibland kan du förlora ibland kan du vinna, det gäller bara att vara bra på att vinna men så fort du hamnar så där alltså så fort du blir inlåst så börjar dina sinnen att trubbas av”. ”Att överleva i isol... nyckeln i det är att hitta rutiner i din tid. Klockan åtta på morgonen, äta din frukost hitta på någonting... läsa olika tidningar... böcker... jag vet inte ..men olika grejor för att få rutiner men nyckeln till att klara av den psykiska press är att du hittar rutiner”. ”Ja persiennerna var vikta så då räknade jag bilarna utanför, om det var svenska bilar... tyska bilar eller amerikanska bilar... japanska bilar som åkte förbi... haha... jag räknade dom.. Ja så enformigt de var och så där, men samtidigt så konstigt nog såå... ja... så anpassa man sig. Ja de första dagarna är ju värst men sen så efter en

vecka så där så var de annat och efter tre veckor så hade man ju anpassat sig. Det är tur att man är människa. Ja jag menar hade man slängt in ett lejon eller så....ja så hade dom blivit helt tokiga...". "Isolering och som jag ser det här är det som ett psykologiskt spel från polisen och samhällets sida. Häktet är bara ett sätt för psykologisk verkan. De tvingar dig och knäcker dig för att du ska ge information".

Hur upplever du att du blivit bemött? Har/hade det gjort någon skillnad för ditt mående?

De flesta uppger att de blivit relativt bra bemötta. Det finns ofta *någon* som det går att prata med, eller som är lite bättre än de andra. Det finns även kommentarer om att skillnader upplevs på olika häkten. Större häkten är sämre på bemötande än små och då exempelvis på att göra småsaker eller det där lilla extra som kan ha en väldig stor betydelse för den enskilde intagne. "Alltså dom gjorde det här som jag ser det som lite schyssta mot mig. Det är inte för min skull utan för deras egen skull. De visste att jag var besvärlig och det skulle inte vara bra om dom skulle jävlas med mig. Då skulle jag göra deras timmar som dom skulle jobba bara jobbiga. Därför när jag var lugn så var det bra och kunde dom bjuda på vissa saker så skulle jag vara fortsatt lugn... så jag tycker inte att dom var schyssta mot mig... så tycker jag... är de goda så gör de det för sin egen skull för att slippa bråka". "Det finns bra och det finns dåliga plitar, de flesta är dåliga och gör bara sitt jobb". En annan kommentar är "jag vill poängtera att jag är mot kriminalvården och polisen jag tycker inte om kriminalvården det finns goda och onda plitar de flesta är onda... onda på det sättet att... jag vet inte om dom vill spela allanballan eller köra hårt mot en... men jag tycker inte att det hjälper. Men generellt sätt så gör dom bara sitt jobb och öppnar dörrarna, ja delar ut mat och så visar en till duschar och så". "Ja vi är ju människor så det är klart att ju mer man kan bemöta så blir det ju lite tryggare men samtidigt så är det ju så att många av dom som jobbar som vårdare så... men dom flesta ja dom har ju ingenting att komma med... dom vill väl knappt jobba med människor... det är ju ingen precis som har läst till beteendevetare. Det var ju ändå så att de som kunde fånga upp en hade ju ändå läst på universiteten eller så... ja det var väl inte bara så på häktena utan det gällde även på anstalterna också. Så det är ju ett mönster... det har ju med utbildning och så att göra... om det finns ett intresse alltså... ett genuint intresse alltså".

Kan du beskriva om och i sådant fall hur isoleringen påverkade rättsprocessen?

På frågan om de anser att isoleringen påverkar rättsprocessen svarar alla intervjupersonerna utom en att så är fallet. De menar att isoleringen är en psykologisk process som påverkar en som person. Längtan efter social samvaro blir så stark att när exempelvis polis hämtar till förhör pratar många mer än de skulle vilja göra. Det beskrivs som ett spel från samhällets sida för att bryta ner dig till att ge information. Som intagen låses man in som ett djur och så måste det hittas strategier för att överleva. Flera av de intervjuade beskriver att man lär sig att hantera isoleringen efter ett tag. Det de gör är att strukturera upp dagarna för att ha något att förhålla sig till. De beskriver ett beroende av rutiner som blir en överlevnadsprocedur. En strategi är att hitta på saker exempelvis som att se ut genom ett fönster och räkna bilarna som passerar. En annan kan kategorisera bilarna, delar upp dem i tillverkningsländer och så vidare. Nyckeln är att hitta rutiner i tiden för att klara av den psykiska pressen. Det som beskrivs är att sinnena trubbas av i isoleringen. Det tar flera månader efter frisläppandet från restriktionerna till att bli normal igen. En som suttit isolerad beskriver att det tar lika många månader som man suttit med restriktioner som det tar att sedan bli "normal" igen. "Det var hemskt ibland att bara ligga ner, titta på tv. En timmes promenad per dag det är alldeles för dåligt.". "Alltså så fort du hamnar så där alltså så fort du blir inlåst så börjar dina sinnen att trubbas av, så om du kommer ut från en häktning på några månader då tar det ungefär dom månaderna att bli normal. Jag har fortfarande lite aggressions upplevelse på vissa saker som kommer från att man blir inlåst. Jag har också jättestora problem att kissa bland andra människor. Jag måste sätta på vattenkran... psykologiskt så har det gett sig på en ändå... det har satt sig på det autonomiska nervsystemet... den är konsekvensen från inlåstheten". Dessutom samlas det en massa aggression som det blir svårt att frigöra sig från, i synnerhet om man uppfattar sig som oskyldigt fängslad. Att kissa på offentliga toaletter är ett exempel på fysiska problem som upplevs men det har också berättats om ont i kroppen på grund av det begränsade utrymmet de vistas i.

6. Analys

Att bli häktad med restriktioner bör ses som en konflikt, inte enbart med samhället utan även med de mindre beståndsdelarna som representerar samhället, exempelvis då kriminalvården. Att kalla det konflikt gör jag eftersom det blir uppenbart ett motsats förhållande mellan individen som blir häktad och kriminalvården som representerar samhället. Utifrån detta måste man fundera på vad isoleringen betyder för den intagne. Det som så ofta görs i kriminalpolitik är att fundera kring vad det betyder för samhället. Restriktionerna innebär ju total isolering såväl som på kontakt med advokat, polis och kriminalvård. Detta görs för att ge mer plats för utredningen. Att uppleva isolering innebär ett annat fokus för den intagne, då det är utifrån cirka nio kvadratmeter, tjugotre timmar om dygnet och sedan en timmes promenad i isolering och innanför betongliknande väggar. Enligt Goffman leder isolering till en temporär rollförlust. Att så är fallet beror på den mur som skiljer den isolerade från världen utanför. Genom detta har vissa roller för den intagne gått förlorade. Han kan heller inte försvara sig genom att distansera sig samtidigt som den situation han befinner sig i upplevs kränkande i sig. I en normal situation kan en person, genom den åtskillnad han har mellan olika roller, ha "ansiktsräddande" åtgärder i olika situationer. Detta har han inte i den tvångssituation han befinner sig i nu. Därför upplevs det som kränkande, (Goffman, 1961, sid 34). När det gäller dem som vid intagningen i häktet varit i tungt missbruk kunde omhändertagandet upplevas annorlunda än för de övriga. Deras upplevelse handlade först och främst om avbrott i missbruket. Deras kriminalitet stod i relation till missbruket och i och med häktningen upplevde de att en stress som fanns i vardagen avbröts. Förutom att de fick sova ordentligt så fick de mat regelbundet samt mediciner som reducerade abstinensen. Dessa personer har därför i det läget upplevt det positivt och ganska skönt att på detta sätt bli tvungna att bryta missbruksspiralen. Deras kriminalitet stod i relation till deras missbruk. Där kanske förklaringen finns till det låga engagemanget i rättsprocessen. Rollförlusten för denna kategori utgör identitetsförlusten i och med avsaknaden av missbruksspiralen som de befinner sig i innan de kommer in på häktet. En annan aspekt på upplevelsen av isoleringen när det gäller missbrukarna, kan vara det omhändertagande på häktet denna grupp får när de blir avgiftade. I den tidigare forskningen gjord angående psykisk ohälsa (Holmgren et al), tänker man sig att mötet med häktet framkallar en kris med tanke på dess omkringliggande faktorer såsom anhållan och häktning. Utifrån denna uppsats så beskriver de som missbrukat ett omhändertagande och medicinering i början av intagningen. Vilket gjorde det lättare att

hantera situationen än vid senare tillfällen då de varit drogfria. Framförallt var det svårigheter när de bildat familj.

Är identifikationen att man är yrkeskriminell så finns risken med att förr eller senare åker man fast. Trots denna riskfaktor och i den meningen vetenskapen om att man kan bli isolerad på häktet för brottsutredning, påtalade flera av intervjupersonerna att de fått isoleringsskador eller blivit på olika sätt påverkade av isoleringen både fysiskt och psykiskt.

I isoleringen sätts det upp strategier för att stå ut och för att få ordning på sin vardag. Rutiner och vardagssysslor blir viktiga och stort fokus läggs på dessa. Små saker i vardagen blir viktiga. Stor vikt läggs på att hitta på saker för att ha något att förhålla sig till. Flera av intervjupersonerna relaterade till djur i bur när de försökte beskriva känslan i att sitta häktad med restriktioner. Goffman (1961), menar att avskalningen av personligheten hos den intagne startar redan vid intagningen till i detta fall häktet. Den intagne berövas genom det sin handlingsförmåga. Den totala institutionen har strikt reglerat vad man får och inte göra. Den intagnes personlighet utanför murarna ska formas till en ny personlighet som anpassas till ramen för den totala institutionen. Denna anpassning nås genom att den intagnes gamla identitet "skalas av". Alla strävanden hos den intagne att särskilja eller personifiera sig ska brytas ned för att kunna bli en del av en hanterbar massa. En person som är intagen på häkte utsätts enligt Goffman (1961), för en förnedring som går ut på att den intagne ska underordna sig personalens makt. En person intagen på häkte hindras att göra små vardagliga saker som att gå på toaletten eller röka en cigarett utan att be om lov. Goffman talar om primär anpassning, vilket innebär att de intagna följer personalens krav och de förväntningar som ställs på dem, att samarbeta och följa order. I sin undersökning visar Goffman på olika anpassningsstrategier. Exempel på det är att dra sig undan, regrediera, blir obstinat eller bli omedgörlig. Somliga kan göra institutionsvistelsen behaglig då den får stå för kontinuitet och trygghet, (Goffman 1961, sid 45). Även NAV upplevde att över tid blev måendet bättre hos de intagna och de trodde det berodde på anpassningsförmågan hos individen. När det gäller förhållandet mellan de häktade och personalen beskriver samtliga intervjuade en känsla av "vi och dom". De menade att vissa av vårdarna kunde utmärka sig och vara genuint intresserade, medan det även fanns "riktiga rötägg" inom yrket. De uttryckte ändå generellt att vårdarna var okej. De flesta kunde komma överens med dem, men skillnaderna var för stora för att kunna känna förtroende fullt ut. NAVets tolkning av de intagnas mående blev påfallande att deras synvinkel utgår utifrån samhällsnormen. Inlåsningen är en del av vårt samhällssystem och därför beaktas inte fullt ut att isoleringen troligtvis har en stor om inte största orsaken i deras

mående. Min tolkning av att NAV inte upplevde att det var ett rättsäkerhetsproblem är att vid huvudförhandlingen så mår den intagne relativt bra. Ändå så upplevde dom att om en intagne skulle tas ur sammanhanget att vara isolerad så skulle de eventuellt kunna försvara sig bättre.

I Goffmans undersökning beskrivs förhållandet personal kontra intagna. Personalen håller känslomässig distans till de intagna genom att utveckla teorier om dem. De som arbetar på en total institution gör sig stereotypa föreställningar om de intagna som ”onda” eller ”störda” individer. Sin egen yrkesroll ser de som ”vårdande” och ”behandlande”. På så vis rättfärdigar personalen sitt ofta inhumana handlande såsom inlåsning och bestraffning. På samma sätt så bildar sig de intagna en förenklad och rationaliserad bild av sig själva och sin situation. De utvecklar en egen personlig berättelse om sig själva som offer.

Den sekundära anpassningen, som Goffman kallar det för, är de dolda motiven för samarbete och anpassning. De här motiven kan bestå av att få fördelar under häktesvistelsen. Den intagne kan enligt Goffman utveckla ett så kallat sekundärt anpassningsbeteende, vilket ger den intagne utrymme i att vara i sig själv och på detta sätt ha viss kontroll över sin situation.(Goffman 1969, sid 46). Det jag undrar över är hur vårdarna uppfattar relationen. Har de samma uppfattning eller anser de sig som en ”juste plit”? Även i tidigare undersökningar har man konstaterat att personalens bemötande är viktigt för måendet hos den intagne (Magnusson, Johansson, Werngren, 2006). Ligger själva kulturkonflikten i maktförhållandet och är detta ouppnåeligt för den intagne? Det är lättare för vårdaren att förstå den intagnes situation medan för den intagne är maktskillnaden för stor för att han ska kunna känna sig förstörd eller jämlik i en psykologisk mening. Nav uttryckte att deras uppfattning var alla som arbetar med dessa intagna, (på detta häkte), hade stor förståelse för de intagna.

Av de intervjuade var det ingen som ansåg att de mådde psykiskt dåligt vid gripandet. Detta kan jag ställa mig frågande till när det gäller de personer som hade ett tungt missbruk vid detta tillfälle. Genom gripandet avbröts missbruksspiralen för dem, vilket var en befrielse enligt deras egen utsago. Att de ansåg sig må bra tidigare är troligtvis för att så länge de missbrukade fick de en positiv feedback i själva drogmissbruket. När jag hör deras beskrivning av hur de upplevde isolering med restriktioner tycker jag den är påfallande lik vad som beskrivs i tidigare undersökningar med oro, desorientering och underkastelse och att

detta beskrivs som isolerings skador. Detta kan ses som tortyr och som ur deras synvinkel handlar om ett maktspel. De beskriver hur de upplevde att isoleringens påverkan är ett led i maktspelet från främst polis och åklagare samt medhjälpare från kriminalvården. Syftet är att få fram mer information från dem.

Intervjupersonerna beskrev den första häktningen med restriktioner som mycket svår då allt var nytt och okänt för dem. Men allt eftersom tiden går upprättas överlevnads strategier. De berättade också hur svårt det var när man skaffat familj och börjat få ordning på livet att då isoleras från detta. Detta kan tolkas som att när allt var nytt så blir rollförlusten större utifrån att den egna identiteten tas bort i och med intagningen på häktet. Rollförlusten blev smärtsammare när man fått egen familj och förankring i detta.

7. Diskussion

Syftet med uppsatsen var att ta reda på mer om hur de häktade upplever restriktionstiden. Vidare vill jag diskutera om detta utgör ett problem för rättsprocessen. Det man måste göra först är att definiera vad man menar med det. Att isoleringen påverkar psyket hos människan kan man utläsa hos alla respondenterna. Även personer som definierade sig själva som yrkeskriminella, (i och med detta en kalkylerad risk att åka fast), påtalade skador av isoleringen. Är det tillräckligt för att påverka rättsprocessen? Enligt Åklagarmyndighetens rapport, publicerad februari 2011 (Utvecklingscentrum Malmö 2011), hade i riket som helhet 74 procent av de häktade haft restriktioner, varav de flesta, 29 procent, har haft restriktioner under 21-30 dagar. Att de intagna blivit påverkade av restriktionstiden visar sig både i intervjuerna med de före detta intagna men också med NAV. De senare trodde visserligen inte att rättsprocessen påverkades, men uppger att de intagna om de skulle vara tagna ur ett annat sammanhang, (beroende på vem det är), skulle kunna försvara sig bättre. I ett demokratiskt samhälle är rättsäkerheten en av grundstenarna. Om man ändå i lagens mening räknas som oskyldig tills dom faller och ändå får sitta isolerad utan kontakt med omvärlden i väntan på att polis och åklagare ska utreda om brott föreligger, blir detta inte överensstämmande med ett rättssäkert samhälle. En iakttagelse för egen del har varit de olika utgångspunkterna som de intervjuade haft. Med det menar jag exempelvis NAV som ur sin synpunkt inte ser isoleringen som ett rättssäkerhetsproblem medan de före detta intagna gör det. NAVs inställning är ett tydligt samhällsperspektiv där man tolkar desorientering, sorgsenhet och oro som reaktioner

på att bli påkommen som brottsling och ånger över handlingarna. En form av skamkänsla och förlust. Medan de före detta intagna beskriver isoleringen som en nedbrytningsprocess av systemet i ett brottsutredande syfte. De beskriver isoleringsskador som går i linje med skador som uppmätts i tidigare experiment som deprivationsexperiment, (Hobbs, 1954).

I en diskussion om straff och påföljd skulle detta troligtvis ses som ett inhumant sätt. Trots detta isolerar vi icke dömda personer som uppenbarligen uppvisar symtom på isoleringsskador. Skillnaderna i deras berättelser visar hur olika perspektiv uppfattas och hur vi förhåller oss till det vi gör. Vi bedömer vår omgivnings reaktioner utifrån vårt eget synsätt.

Huruvida isolering med restriktioner är ett rättsäkerhetsproblem bör diskuteras utifrån vad för slags samhälle vi vill ha. Att behandla människor på detta sätt hör inte ihop med den rättstat som önskas i en demokrati. Rättsäkerhetsfrågan bör diskuteras utifrån individens upplevelser och inte ur ett samhällsperspektiv. Diskussionen om restriktionstiderna borde tas upp som ett rättsäkerhetsproblem. Utifrån denna undersökning och dess teoretiska utgångspunkter så ligger rollförlusten hos den intagne i fokus. Identitetsförlusten blir extra påtaglig genom att många försöker att hitta strategier för att klara vardagen och detta blir viktigt för att kunna behålla en känsla av verklighet. Att detta sedan skulle påverka rättsäkerheten blir ett faktum i den bemärkelsen att den intagne blir försvagad i sin egen identitet. Självklart undrar man då hur försvarstalan påverkas. Isoleringen blir genom detta ett sätt att straffa och att avhumanisera personerna och detta i sin tur blir en förhörsteknik av systemet i och med att de pratar mer än de önskar.

Denna uppsats har haft fokus på att belysa upplevelsen av att sitta isolerad på häktet med restriktioner. Den kan utgöras ett komplement till tidigare forskning och uppsatser inom detta område då frågan ställts om isolering kan utgöra ett rättsäkerhetsproblem.

8. Framtida forskning

Intressanta frågor att få svar på: Undersökningar som borde göras i framtiden är om det finns skillnader mellan kvinnor och män när det gäller hur upplevelsen av att sitta häktad med restriktioner. Detta för att se om upplevelserna upplevs likartat och hur eller om det är

relaterat till kön. Dessutom skulle en undersökning om upplevelsen, gjord efter att restriktionerna släpps, kunna säga om upplevelsen är psykiskt under tid och i sådant fall hur och hur länge. Vidare borde en analys göras angående de långa restriktionstiderna, om det skulle gå att tidsbestämma dessa till exempelvis en månad och vad detta skulle få för konsekvenser för polis och åklagare. Vidare som ett led i detta vore det av intresse att se hur upplärningsstatistiken ser ut vid jämförelse med andra länder som inte använder sig av detta system med restriktioner?

REFERENSLISTA M.M.

Andersen HS, Sestoft D, Lilleboek T, Gabrielsrn G, Hemmingsen R, Kramp P., (2000), "A longitudinal study of prisoners on remand: psychiatric prevalence, incidence and psychopathology in solitary vs. non solitary confinement". *Acta Psychiatr Scand* 2000; 102: 19 – 25.

Danielsson-Ekbom, Solveig (1982), *Psykologisk påverkan av isolering- en studie av häktessituationen*. Psykologexamensuppsats/Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds universitet, 99-0374428-5; 1982:14

Goffman, Erving, (2004), *Totala institutioner - fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Gamman T. (1995). "Uheldelige helsemessige effecter av isolasjon" . *Tidskr Nor Laegeforen* 1995; 115:2243-2246.

Magnusson, Johansson, Werngren, (2006), *En studie om ungas tillvaro på häktet*, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.

Madunic, Robert, (2008), *Tillvaron på Kronobergshäktet*, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.

Holmgren, Frisell, Runesson, (2011), *Psykisk hälsa hos häktade med restriktioner*, 2007:1, Utvecklingsenheten, Kriminalvården.

Lagboken, (Rättegångsbalk, 1942:740)

Kvale, Steinar, (2009), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Göran, (2009), *Andlig vård inom kriminalvården, En kunskapsöversikt*, Projektnummer: 2009:124, Kriminalvården.

Scharff Smith, P. (2006): "The effects of solitary confinement on prison inmates: A brief history and review of the literature." I: Michael Tonny (ed.), *Crime and Justice 2006*: Vol. 34.

Thoren, Eva, (2008), *Häktespräster och häktespastorers upplevelser av häktades situation*, Kriminologiska institutionen, Stockholmsuniversitet.

Åklagarmyndigheten, (2011). *Redovisning av granskning av restriktionsanvändningen*, Utvecklingscentrum Malmö 2011

SOU.

SOU 2009:52, Larsson, Göran, (2009).

Web. Adresser

<http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf>

<http://www.thema.se/rattssakerhet.htm>

<http://www.psykologiguiden.se>

INTERNATIONELLA DOKUMENT/RAPPORTER

Rapporter från Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

CommDH(2004)13,8 July 2004, *Report by Mr Alvaro Giles-Robles, Commissioner for human rights, on his visit to Sweden 21-24 april 2004, for the attention of the Comitee of Ministers and the Parliamentary Assembly.*

Rapport från FN:s underkommittee mot tortyr

CAT/OP/5/SWE/R.1, 10 July 2008, *Report on the visit of the subcommittee on prevention of torture and cruel, inhuman or degrading treatment of punishment to Sweden.*

Rapporter från Tortyrkomiteen

CPT/Inf (92) 4, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 14 May 1991*, <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

CPT/Inf (95) 5, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 to 26 August 1994*, <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

CPT/Inf (99) 4, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 15 to 25 February 1998*, <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

CPT/Inf (2004) 32, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 January to 5 February 2003*, <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

CPT/Inf (2009) 34, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 9 to 18 June 2009*, <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

Övrigt publicerat

Council of European Union, *Guidelines to EU Policy towards third countries on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (An up-date of the Guidelines)*, 8590/08, 18 April 2008. , <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, *The CPT standards - "Substantive" sections of the CPT's General Reports*, CPT/Inf/E (2002) 1, Rev. 2009. , <http://www.cpt.coe.int/en/states/swe.htm>

Council of Europe Publishing, (2006), *European prison rules*, Strasbourg, 2006.

Bilaga

Frågor till de intervjuade som suttit häktade.

Kön, ålder, hur många gånger har du suttit isolerad på häktet?

Hur upplevde du först att bli inlåst på häktet? Kan du beskriva hur du mådde precis innan du blev inlåst? Var du i ett missbruk? Mådde du psykiskt bra?

Hur upplever du att du blivit bemött? Har/hade det gjort någon skillnad för ditt mående?

Kan du beskriva om och i sånt fall hur isoleringen påverkade rättsprocessen?

Frågor till prästerna

Hur uppfattar du att de intagna mår efter att blivit inlåst på häktet?

Vad beror det på tror du/din uppfattning?

Har du märkt någon skillnad över tid när de suttit häktade?

Hur upplever du att de intagna blivit bemötta av personalen?

Tror du och i sånt fall hur har det påverkat rättsprocessen?